

Vintersiluetter

Om trädets former & karaktärer

en skisstudie

Anna Heimann

<i>Författare</i>	Anna Heimann
<i>Titel</i>	<i>Vintersiluetter Om träds former & karaktärer</i> en skisstudie
<i>Engelsk titel</i>	<i>Winter Silhouettes About Tree Shapes & Characters</i> A Sketch Study
<i>Program</i>	Trädgårdsingenjörsprogrammet
<i>Huvudområde</i>	Landskapsplanering
<i>Nyckelord</i>	Träd, skiss, karaktär, siluett, form, ädellövträd, vinter
<i>Handledare</i>	Angelika Blom
<i>Examinator</i>	Mark Huisman
<i>Kurskod</i>	EX0357
<i>Kurstitel</i>	Examensarbete för trädgårdsingenjörer med designinriktning
<i>Omfattning</i>	10 hp
<i>Nivå/fördjupning</i>	Grundläggande, AB
<i>Utgivningsort</i>	Alnarp
<i>Månad, år</i>	Mars, 2009
<i>Serie</i>	Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten
<i>Fotografier, skisser</i>	Anna Heimann

FÖRORD

Detta examensarbete är skrivet inom trädgårdsingenjörsprogrammet, med inriktning mot design och omfattar 10 hp inom ämnet Landskapsplanering. Arbetet är utfört vid Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp under vårvintern 2009.

Utgångspunkten för arbetet är att fånga och återge träds karaktärer och formspråk i bild och delvis i text. Samtliga skisser, illustrationer och fotografier är skapade av författaren.

Alnarp 13 mars 2009

Anna Heimann

SAMMANFATTNING

Detta examensarbete är först och främst en skisstudie som har till syfte att lyfta fram nio utvalda trädskarakterer i avlövad tillstånd. Skisstudien ska ses som en inspirerande vägledning till trädens karakter ur ett estetiskt perspektiv. Arbetet bygger på fältobservationer av träd som har kommit till uttryck, främst genom skisser, illustrationer och till viss mån fotografier. Texten i arbetet har poetiska inslag och finns till för att hjälpa läsaren att "läsa" bilderna.

Urvalet av träd baseras på de arter som räknas till våra åtta svenska ädellövträd - bok, skogsek, ask, skogsalm, skogslönn, avenbok, skogslind och fågelbärsträd. Till dessa arter har även hästkastanj lagts till, ett hos oss vanligt förekommande träd med intressant och tydlig formspråk.

Träders habitus och skulpturala uttryck skiljer sig mellan olika trädslag men även individmässigt inom arterna genom att arvsanlag och olika miljöbetingelser påverkar trädens utseende och växtsätt. Men trots detta kan man särskilja genomgående karaktärsdrag och tendenser för de olika arterna.

I mitt arbete vill jag undersöka detta genom att använda skissprocessen som en väg till upplevelsen och förståelsen av form och uttryck hos träd.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	3
Sammanfattning	4
Inledning	6
Bakgrund	6
Syfte och mål	6
Material och metod	6
Avgränsningar	7
Nio träd	8
Boken	9
Skogseken	12
Asken	14
Skogsalmen	17
Skogslönnen	18
Avenboken	19
Skogslinden	20
Fågelbärsträdet	22
Hästkastanjen	23
Trädsiluetter	26
Reflektioner	27
Litteratur	28
Bildförteckning	28

INLEDNING

BAKGRUND

Med anledning av den i skrivande stund pågående vintern och mitt intresse för natur samt form, såg jag möjligheten att fördjupa mig i trädens nakna vintersiluetter. Arbetet bygger på beskrivningar av de utvalda trädarternas form och karaktär, ur ett estetiskt perspektiv, främst med hjälp av bildform. Texten i arbetet ska ses som ett stöd i den estetiska förmedlingen av trädens karaktärer och särskiljande drag.

SYFTE OCH MÅL

Syftet är att lyfta fram trädens skulpturala värde i avlövad tillstånd för att kunna inspirera till ett alternativt synsätt beträffande val av träd i framtida planering av exempelvis trädgårdar, parker eller alléer. Genom att belysa trädens arkitektoniska värde vill jag även få läsaren att betrakta dessa vintersiluetter med "nya" ögon.

Målet är att genom estetiska medium fånga och förmedla utvalda trädarternas form och växtsätt.

MATERIAL OCH METOD

Genom egna observationer av utvalda trädararter och skisser gjorda på plats ute i fält har jag samlat på mig material som har legat till grund för detta arbete. De skiss- och illustrationstekniker jag har använt mig av som arbetsmetod har bestått i att ta fram enklare formskisser, arbeta med skuggor samt mellanformer. Detta för att inte låsa fast sinnet vid den fysiska formen – ett objekt kan anses vara lika mycket uppbyggt av mellanformer i omgivande materia som av sig självt. Jag har använt mig av fotografi som komplement dagar då det har varit för kallt för att vara stilla en längre stund.

Valet av trädindivider för gestaltungsprocessen har inte följt någon förutbestämd mall. Det är svårt att redogöra för hur valen av träd har gjorts då aspekter som ljus, ljud, omgivande miljö tillsammans med personlighet vägs omedvetet in i besluten. Jag har i princip vandrat ut i naturen och låtit träden tala för sig själv.

Under arbetets gång ägnat mig åt litteraturstudier för att ta stöd i vetenskapen bland annat beträffande trädens sluthöjd och ståndortsbeskrivning. Av den

litteratur jag kom i kontakt med, har jag valt att referera endast till en bok på grund av att arbetet inte är av traditionell karaktär. Boken är vald på grund av att den är bred faktamässigt, men också delvis djupgående.

AVGRÄNSNINGAR

Arbetet är avgränsat till ett urval av nio trädararter för att hålla den för examensarbetets utsatta tid. De nio trädararterna är våra svenska ädellövträd och till dessa har lagts hästkastanj till som hos oss också är vanligt förekommande.

NIO TRÄD

Träd är viktiga element i landskap, park och trädgård. De avgränsar, avskärmar, ökar avstånd och minskar skalan på en plats. De är många gånger den grundstruktur man utgår från när man arbetar med gröna utemiljöer och trädgårdsanläggningar. Valet av träd för en plats baseras bland annat på de lokala växtbetingelserna men också trädets sluthöjd, hur snabbt det växer och utseende. Följande trädporträtt kan möjligen leda till att mer vikt läggs även på trädens växtsätt – formspråk och karaktär. Och kanske väcka en nyfikenhet, ett nytt sätt att se på träd även för arter utanför denna presentation.

BOKEN

Fagus sylvatica

Bild 1. Bokskog, Linnebjär naturreservat

Boken har en pelarlik stam, rak och slät. Det är ett resligt träd, ett av våra högsta ädelträd, kan bli omkring 30 m och ibland mer¹. I bestånd strävar de alla uppåt, för att nå ljuset och låter inget av det gå förlorat. Endast under den kalla årstiden når solljuset marken under dem.

---

¹ Almgren, Jarnemo, Rydberg. 2003.

Bild 2. Bokar, Linnebjär naturreservat

Ensam- och brynväxande bokar har samma begär efter solens ljus, men deras former präglas tydligare av ljusets vandring. De sätter grenar långt ner på stammen och förgrenar sig oftare.

Bild 3. Bokar på Sladderhögen, Svenstorps gods

Upprättväxande kronor med fint tätt grenverk ytterst kan ge associationer till lätta penslar som möter himlen. Vinden från sydväst har tydligt format träden till ett samstämmigt konstverk.

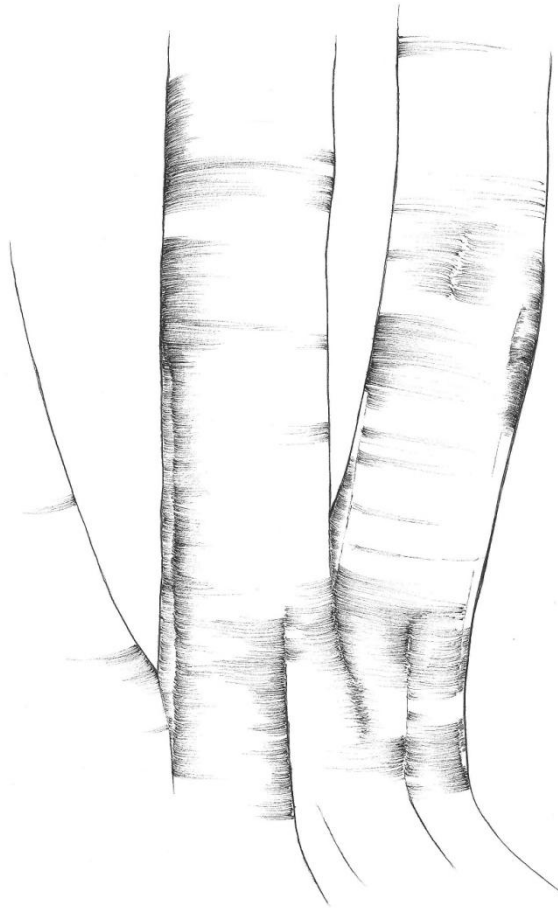

Bild 4. Flerstammig bok, Alnarpsparken

Den unga boken har en ljusgrå stam som med åren blir mörkare och får den karakteristiska elefantgrå färgen². Slät grå bark...

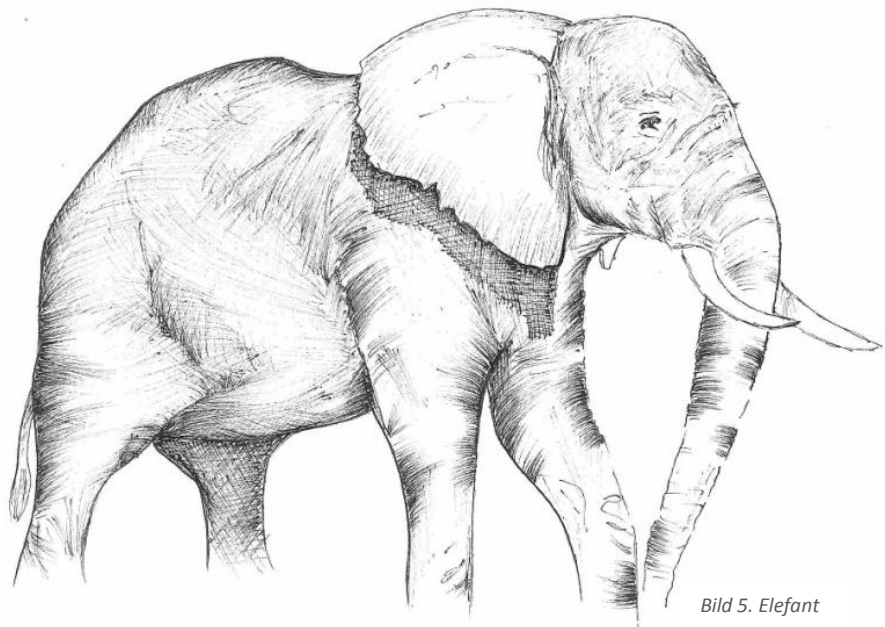

Bild 5. Elefant

... likt en elefants hud.

---

² Almgren, Jarnemo, Rydberg. 2003.

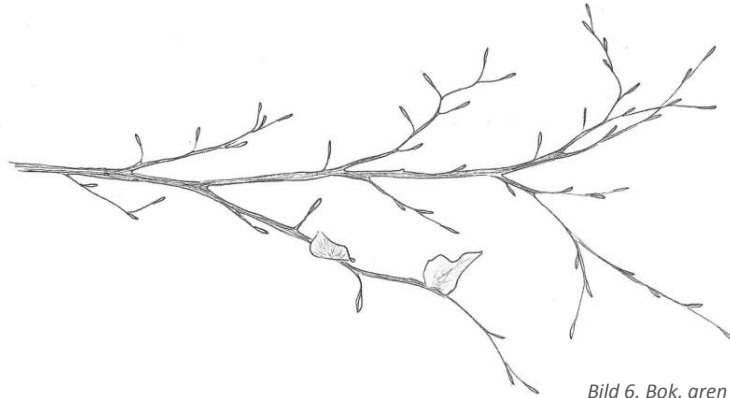

Bild 6. Bok, gren med knoppar

Bokens knoppar är spetsiga, bruna och glänsande. Bladknopparna smala, strama. Knopparna med blomanlag mer rundade, något uppsvällda, fyllda³.

SKOGSEKEN

Quercus robur

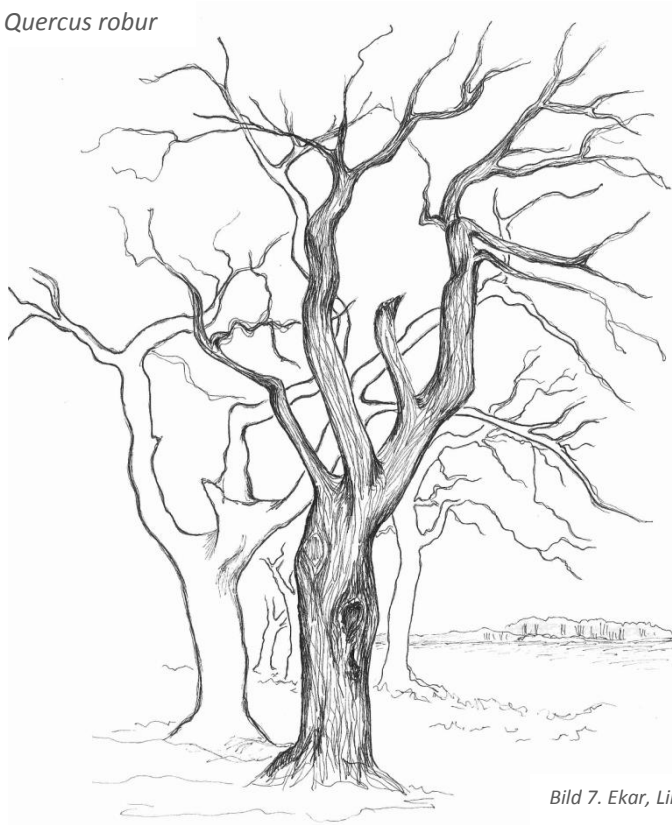

Bild 7. Ekar, Linnebjär naturreservat

Skogseken är ett mäktigt träd. Det utvecklar en imponerande, rundad trädkrona och får med tiden knotiga grenar. Det eken saknar i höjd, jämförelsevis med boken, kompenserar den genom ett kraftigt och brett växtsätt. Äldre ekar har ofta synliga rötter närmast stambasen och man kan förstå var man i sagorna fått inspiration till förtrollade skogar och träd som förflyttas sig.

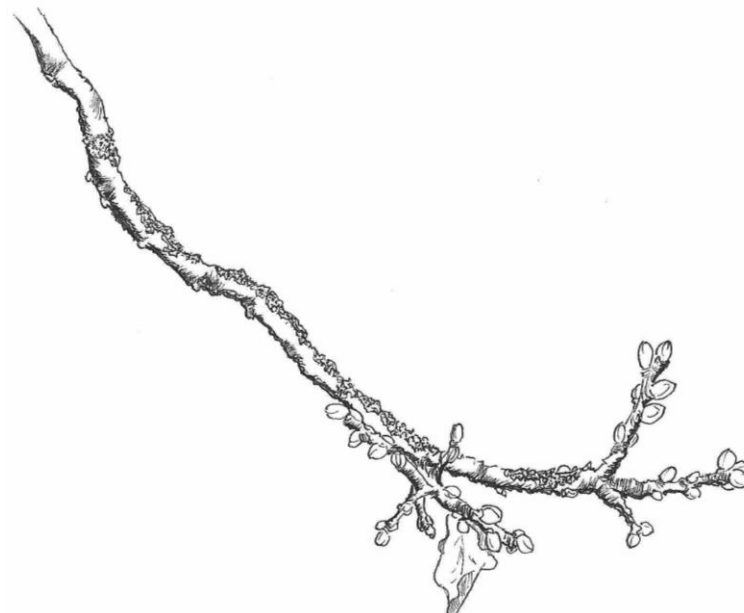
---

³ Almgren, Jarnemo, Rydberg. 2003.

Bild 8. Ek, Häckeberga naturreservat

Ekens nedersta grenar växer nästan horisontellt och ser ut att vilja ta stöd mot marken. Och ibland gör de det, vilar grenarna mot marken för att orka med några hundra år till.

Bild 9. Ek, gren med lav och knoppar

Grenarna är ofta klädda av lavar och som ger trädet ett uråldrigt uttryck.

ASKEN

Fraxinus excelsior

*Bild 10. Ask och ek, Bjärred.
Asken i förgrunden och eken har tydliga former
efter den outtröttliga vinden från sydväst*

En ensam ask bär sin glesa, oregelbundna krona och uppåtväxande grenar med ett lite nonchalant uttryck, likt en yvig frisyr i vinden.

Tillsammans med andra träd växer askens stam sig hög och rak, medan kronan blir smalare. Får den stå fritt blir kronan bredare medan stammen håller sig relativt kort⁴. Men naturen går sin egen väg och somliga askar bryter gärna "reglerna".

---

⁴ Almgren, Jarnemo, Rydberg. 2003.

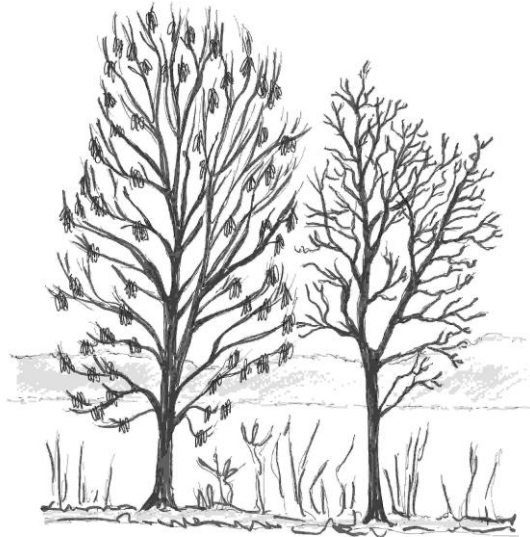

Bild 11. Unga träd, ask och ek

Den unga asken har en samlad och ganska tät, uppåtsträvande krona.

Bild 12. Ask, gren med hängen

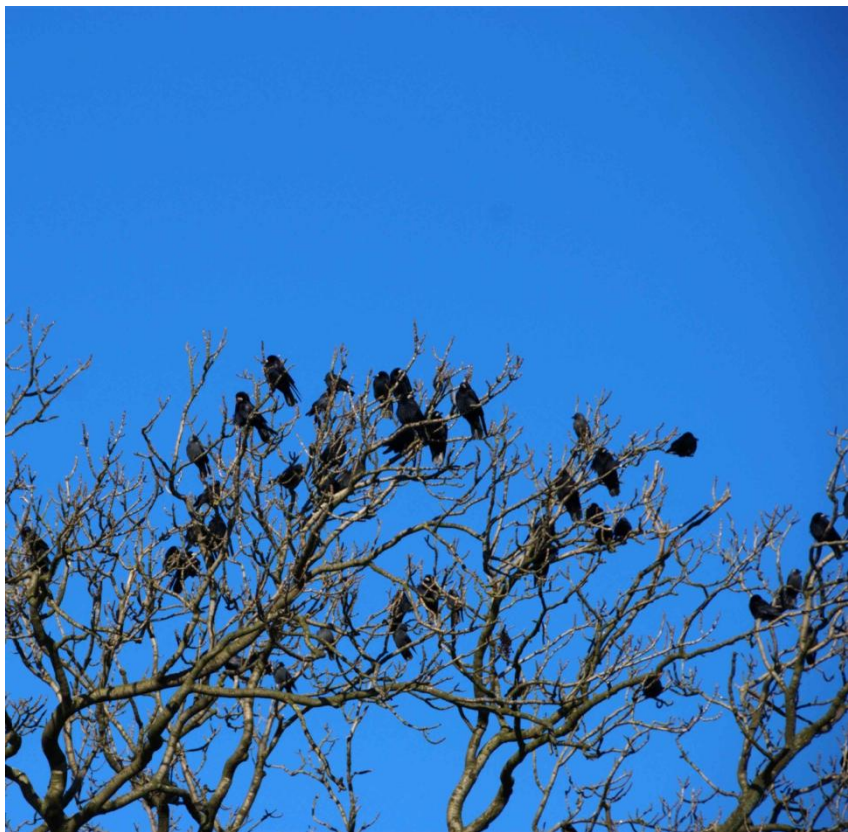
Likt hästkastanjen *Aesculus hippocastanum*, har asken ett kraftigt grenverk ända ut i grenspetsarna som tecknar sig tydligt mot himlen. Askens vingade nötter sitter kvar under vintern, ibland fram till augusti året därpå⁵. På avstånd kan de se ut som en flock fåglar har slagit sig ned i trädet.

---

⁵ Almgren, Jarnemo, Rydberg. 2003.

Bild 13. Ask med hängen

Bild 14. Ask med råkor som solar sig

SKOGSALMEN

Ulmus glabra

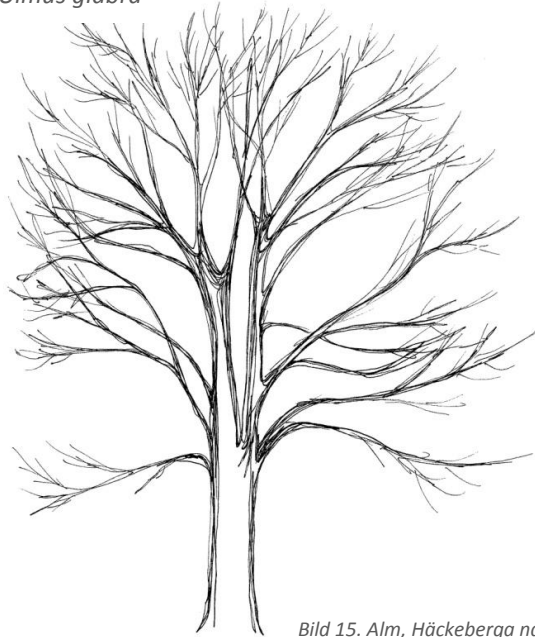

Bild 15. Alm, Häckeberga naturreservat

Almen blir ett resligt träd på ca 30 m⁶. Den bär på uppåtsträvande, lätt hängande grenar som med sin bågform ger de ett plymlikt utseende. Med gott om svängrum tar den platsen i anspråk och breder ut sig. Måste almen samsas om växtplatsen växer grenarna snett uppåt och bildar en smal trädkrona.

Bild 16. Gammal alm, Olas trädgård, Hörup

Tiden sätter sina spår i almens gamla trädkropp...

---

⁶ Almgren, Jarnemo, Rydberg. 2003.

SKOGLÖNNEN

Acer platanoides

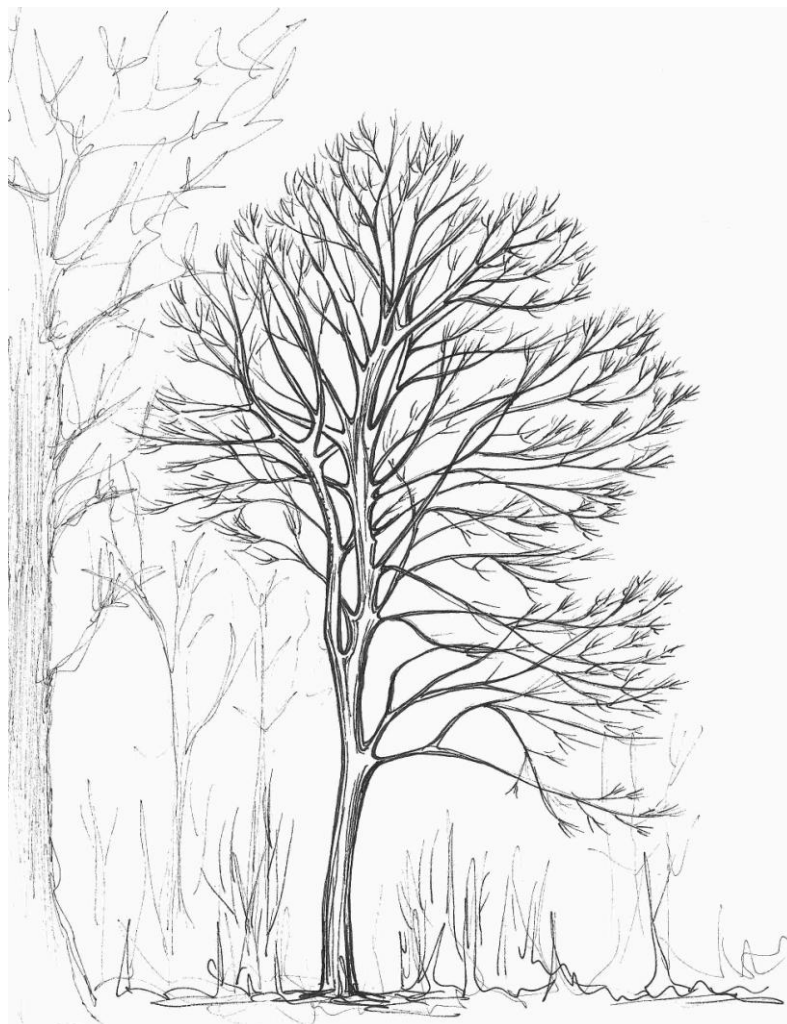

Bild 17. Skogslönn, Borgeby slott

Lönnen har en tät, rundad krona, stammen är oftast kort och rak. Här samsas den med andra träd om platsen och tar då "fart" åt de öppna ytorna.

Bild 18. Skogslönn, gren med knoppar

AVENBOKEN

Carpinus betulus

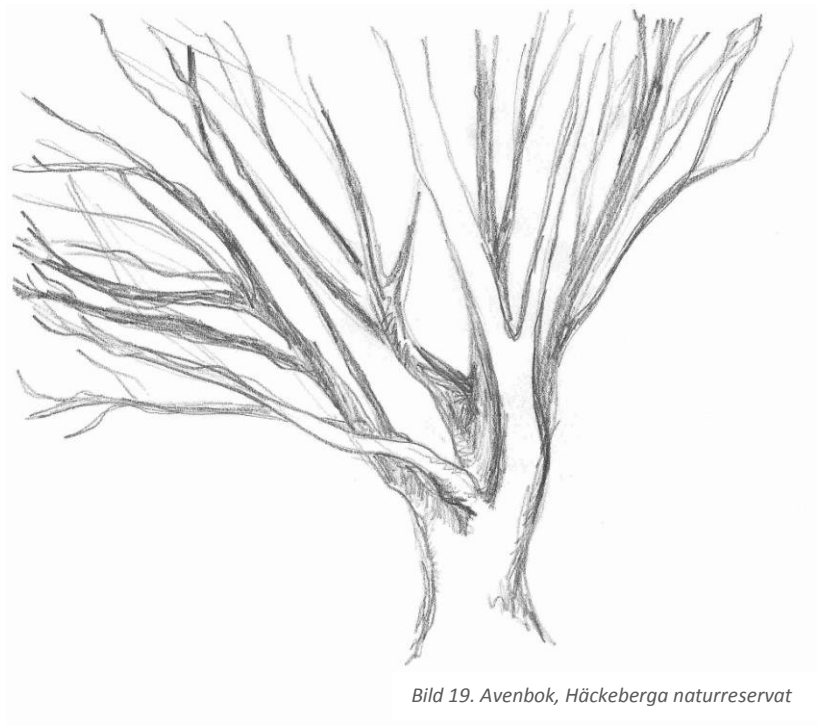

Bild 19. Avenbok, Häckeberga naturreservat

Avenboken gör allt vad den kan för att hitta sin egen form, komma bort från likheten med boken *Fagus sylvatica*. Spretig och utåtsträvande vrider den sig kring sin mittaxel, och lämnar spår på stammen i form av längsgående åsar likt ytliga senor.

Bild 20. Avenbok, Bosarps Jär naturreservat

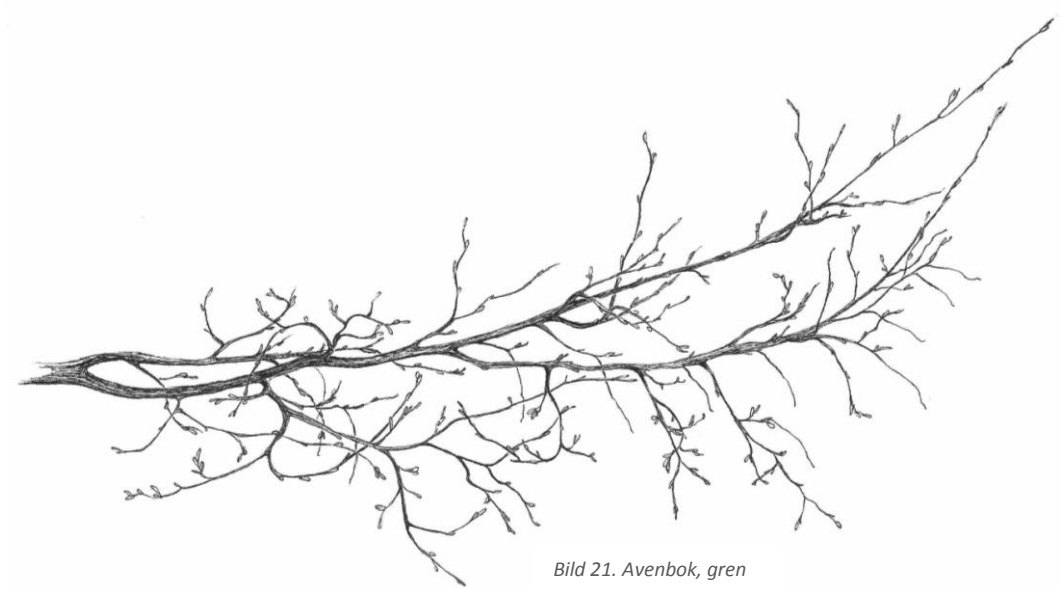

Bild 21. Avenbok, gren

SKOGLINDEN

Tilia cordata

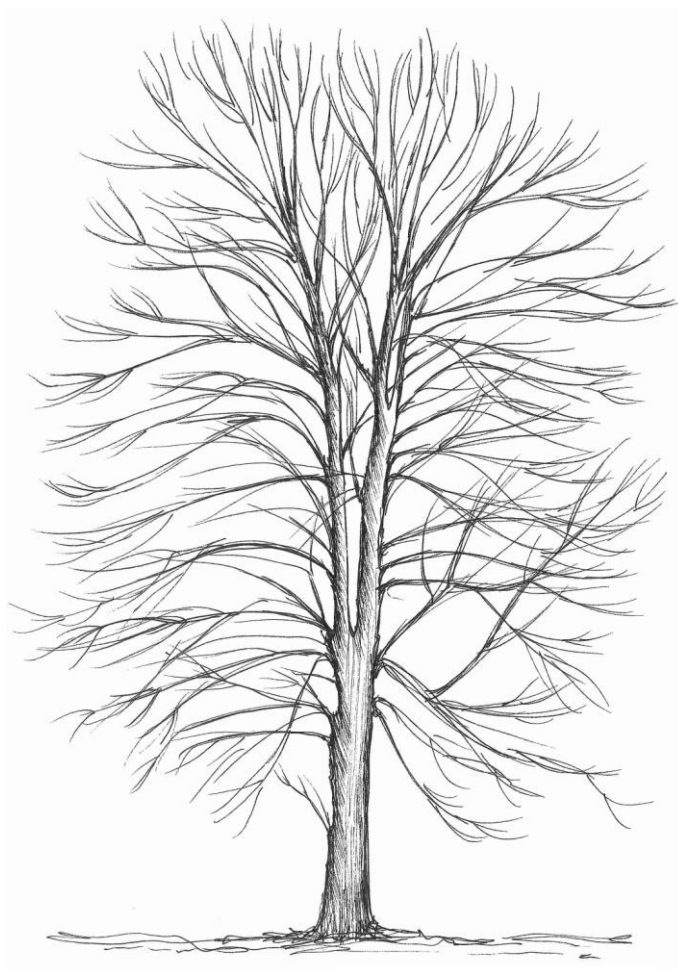

Bild 22. Skogslind, Borgby slott

När skogslinden sträcker på sig, ser den till att vara välklädd, från stam till trädkrona. Den skickar ut sina grenar och intar sin plats med grace.

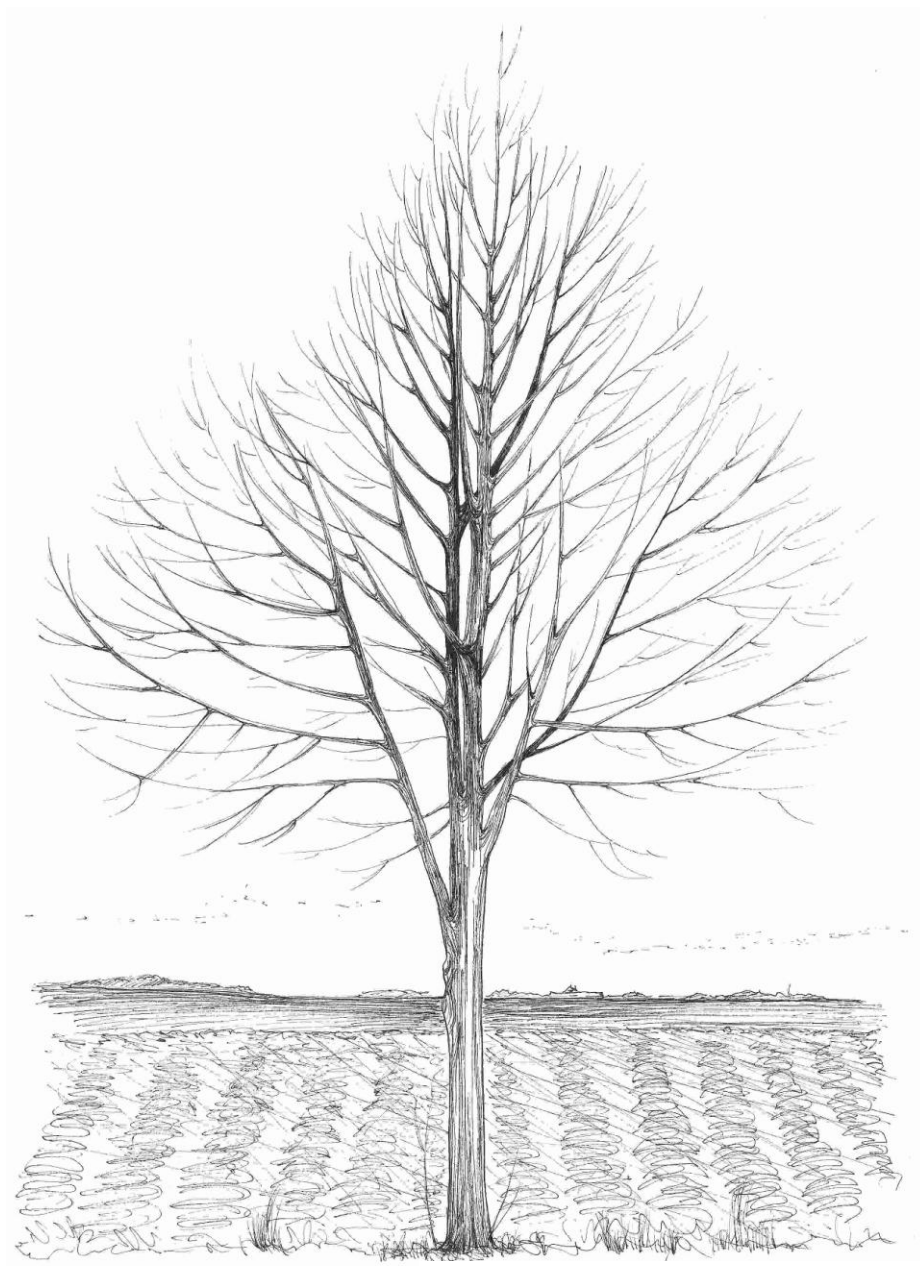

Bild 23. Ung parklind *Tilia x europea*, alléträd, Bjärred

Parklinden *Tilia x europea*, är mån om sitt välstrukturerade utseende, kanske blir den visare med åren. Skogslinden vet att utseendet inte är allt, den är bekväm i sig själv, i sin form.

FÅGELBÄRSTRÄDET

Prunus avium

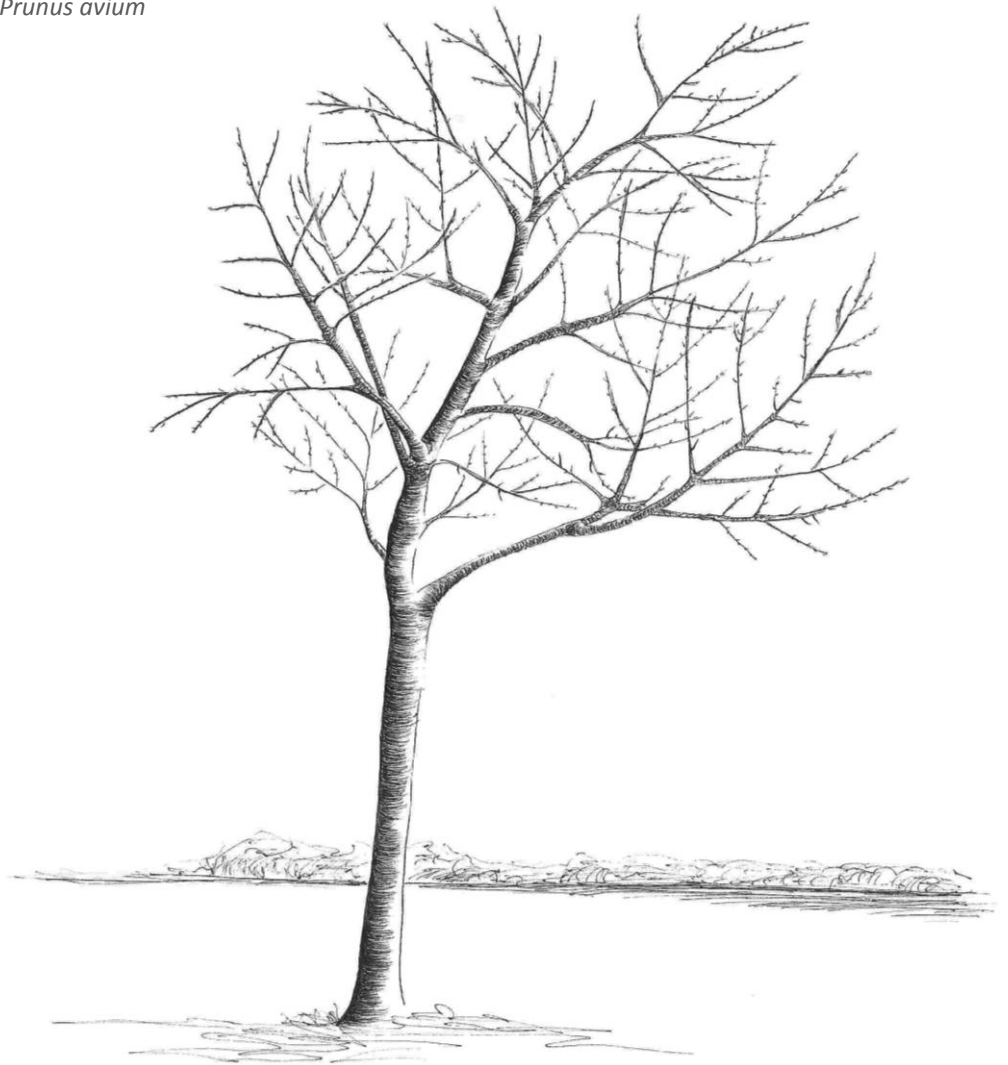

Bild 24. Fågelbär, Bjärred

Fjäderlika men samtidigt kraftiga är fågelbärsträdets grenar. Likt korallers plymer till fångstarmar sträcker de sig ut och bildar en orolig symmetri.

Bild 25. Fågelbär, gren med knoppar

HÄSTKASTANJEN

Aesculus hippocastanum

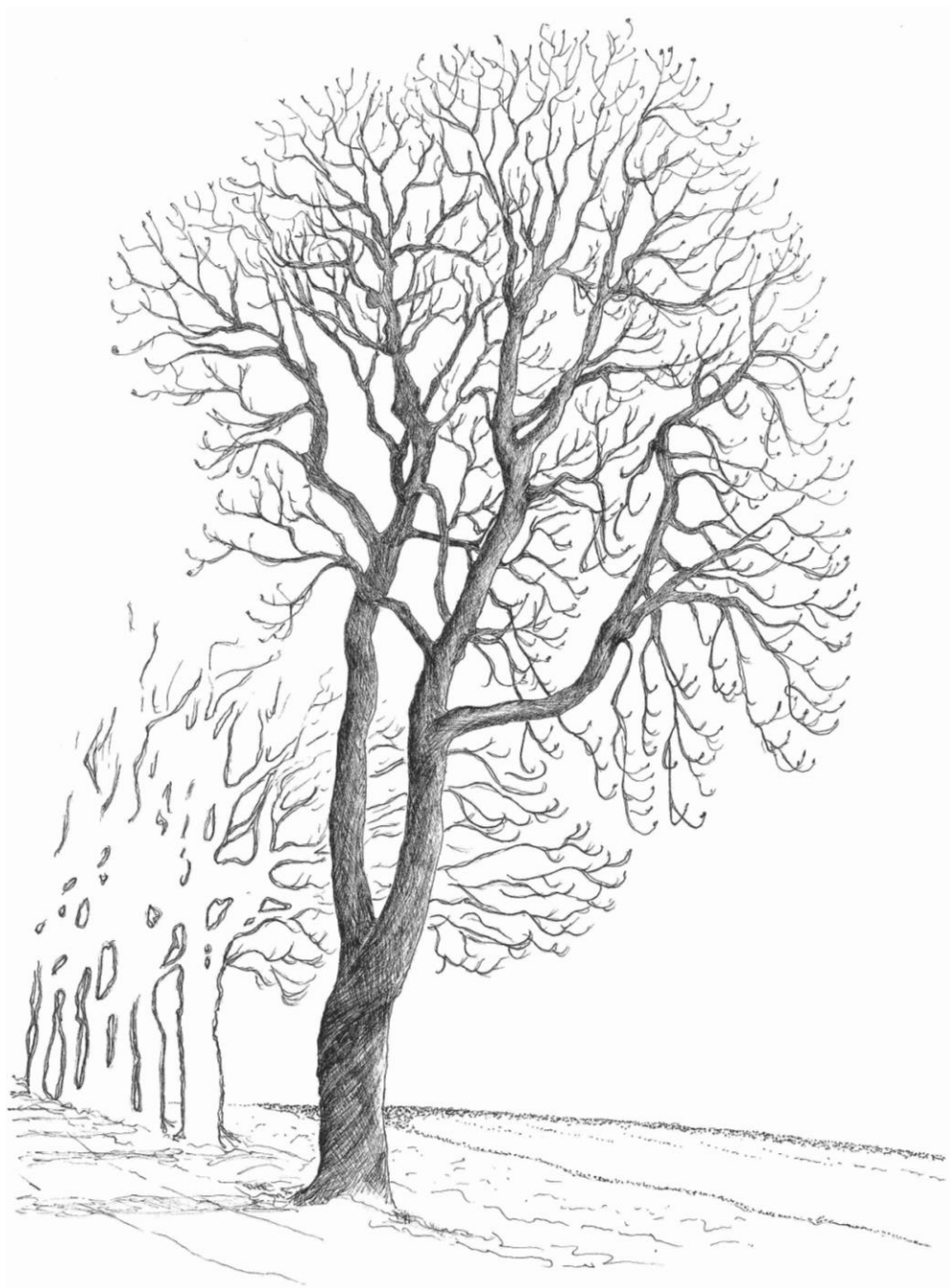
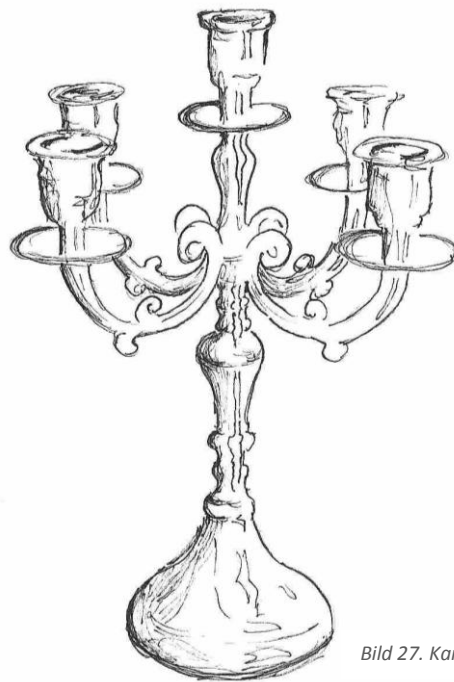

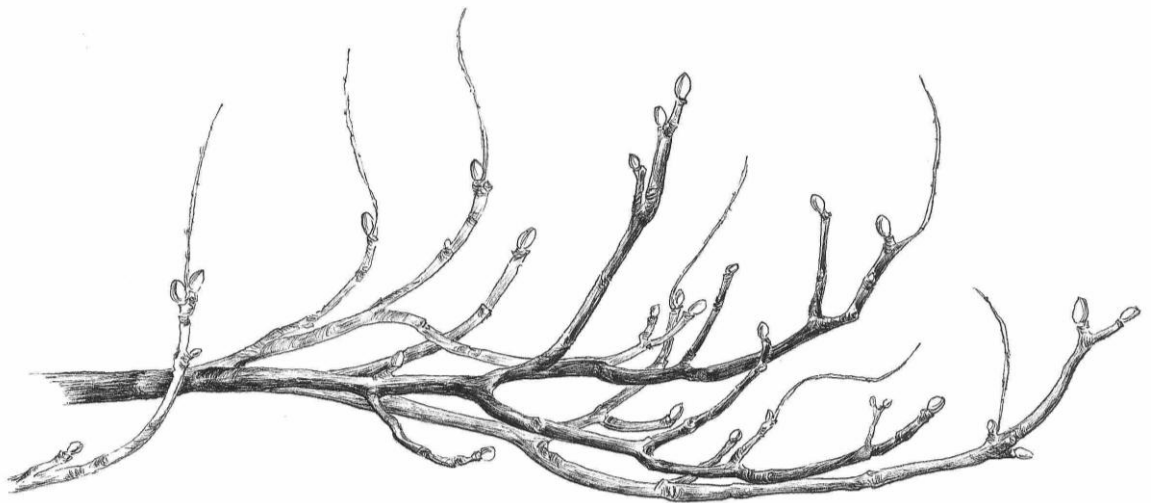
Bild 26. Hästkastanj, Svenstorps gods

Träd i alléer är ofta tillrättavisade, lågt växande grenar beskärs och konkurrens om ljus leder dess grenar utåt och uppåt. Men trots detta är hästkastanjen tydlig med sin form – kraftiga grenar, upprättväxande grentoppar och den lätt vridna stammen.

Hästkastanjen har en rundad krona med kraftiga nedåtväxande grenar som vänder sig upp i topparna. Detta ger trädet dess karakteristiska kandelaberform.

Bild 27. Kandelaber

Bild 28 . Hästkastanj, gren med knoppar

Grenarna är kraftiga ända ut i grenspetsarna liksom hos asken. Knopparna är bruna, kraftiga och glänsande.

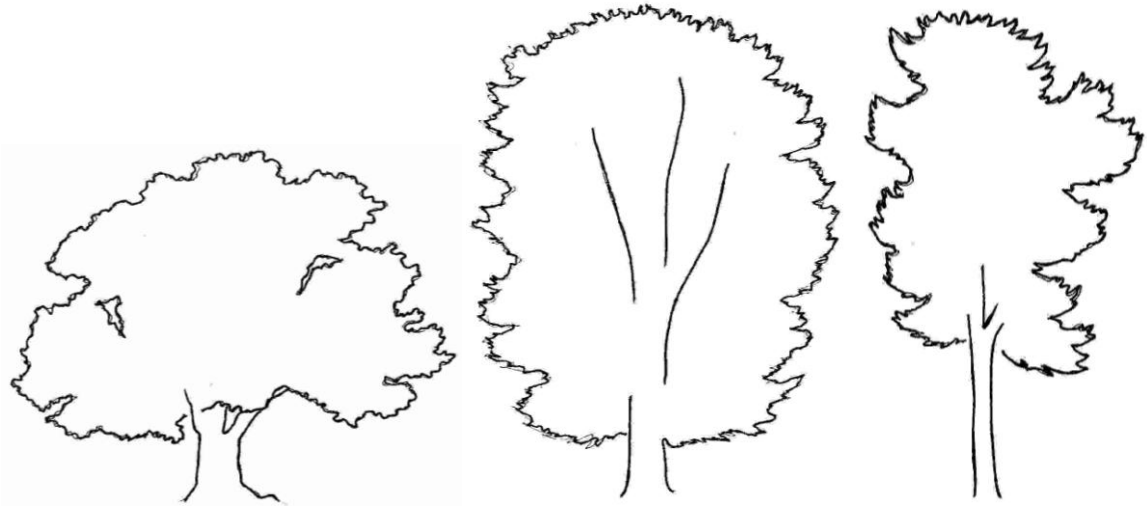

Bild 29 . Ung hästkastanj, Svenstorps gods

Som ung är hästkastanjens grenar tydligt upprättväxande och med ett något spetsigt utseende – innan åldern tynger ner dem.

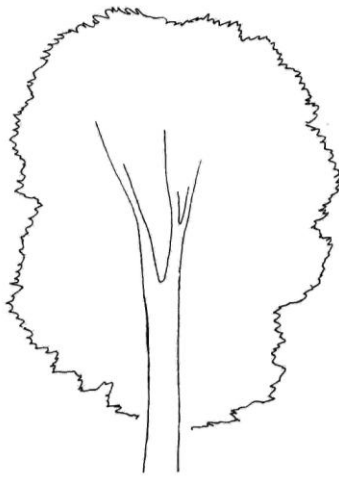
TRÄDSILUETTER

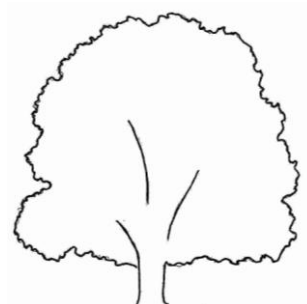
Skogsek

Bok

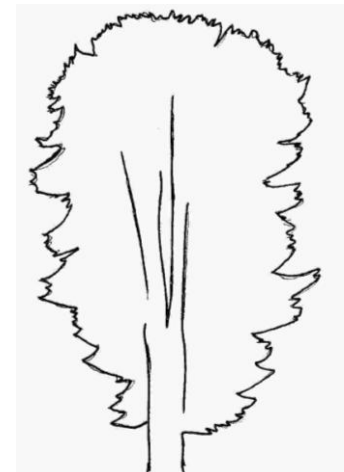
Ask

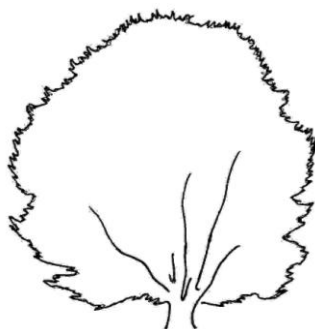
Alm

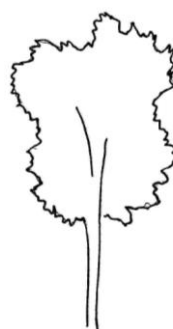
Lønn

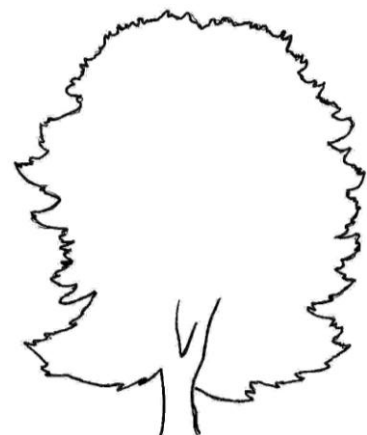
Skoglind

Avenbok

Fågelbärsträd

Hästkastanj

Bild 30. Trädsiluetter. Skala 1:500

REFLEKTIONER

I detta arbete tillåts det vetenskapliga synsättet träda undan för att istället belysa ämnet med "konstnärliga" ögon. Låta trädens former tala helt enkelt. Med en mer strukturerad arbetsplan hade arbetet förmodligen inte sett ut som det gör idag. Det hade varit en helt annan typ av arbete. Utan några djupare litteraturstudier har jag gett mig ut i skog och mark för att uppleva träd.

Genom att belysa det arkitektoniska värdet hos träden kan val av träd, för privata och offentliga utemiljöer, tas till en annan dimension. Valet av träd med ett visst formspråk kan förstärka och framhäva en ytas karaktär. Känslan och upplevelsen av en plats kan förmedlas med hjälp av trädens olika former. De kan bland annat ge intryck av att vara täta, öppna, vidlyftiga, omslutande strama, uppåtsträvande eller hängande.

När jag ansåg mig ha fångat ett träds karaktär, hittat drag som förenar en art, stötte jag på nya habitus och intressanta trädindivider. Formerna är oändliga och varierar med betingelser som bland annat ljus, utsatthet och genetiska anlag. Upptäckter under arbetets gång har lett till djupare förståelse för trädens formspråk och karaktärer.

LITTERATUR

Almgren G, Jarnemo L, Rydberg D. 2003. *Våra ädla träd*. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Elektronisk källa för latinska namn

http://www.skud.se/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=53

Tillgänglig: 2009-03-02

BILDFÖRTECKNING

- Bild 1. *Boskogs, Linnebjär naturreservat*. 21 februari 2009
- Bild 2. *Bokar, Linnebjär naturreservat*. 21 februari 2009
- Bild 3. *Bokar på Sladderhögen, Svenstorps gods*. 20 februari 2009
- Bild 4. *Flerstammig bok, Alnarpsparken*. 11 februari 2009
- Bild 5. *Elefant*. 7 februari 2009
- Bild 6. *Bok, gren med knoppar*. 2 mars 2009
- Bild 7. *Ekar, Linnebjär naturreservat*. 21 februari 2009
- Bild 8. *Ek, Häckeberga naturreservat*. 12 februari 2009
- Bild 9. *Ek, gren med lav och knoppar*. 12 februari 2009
- Bild 10. *Ask och ek, Bjärred*. 28 februari 2009
- Bild 11. *Unga träd, ask och ek, Linnebjär naturreservat*. 21 februari 2009
- Bild 12. *Ask, gren med hängen, Linnebjär naturreservat*. 21 februari 2009
- Bild 13. *Ask med hängen*. 2 mars 2009
- Bild 14. *Ask med råkor som solar sig*. 2 mars 2009
- Bild 15. *Alm, Häckeberga naturreservat*. 12 februari 2009
- Bild 16. *Gammal alm, Olas trädgård, Hörup*. 11 mars 2009
- Bild 17. *Skogslönn, Borgeby slott*. 11 mars 2009
- Bild 18. *Skogslönn, gren med knoppar*. 11 mars 2009
- Bild 19. *Avenbok, Häckeberga naturreservat*. 12 februari 2009
- Bild 20. *Avenbok, Bosarps Jär naturreservat*. 7 mars 2009
- Bild 21. *Avenbok, gren*. 7 mars 2009
- Bild 22. *Skogslind, Borgby slott*. 11 mars 2009
- Bild 23. *Ung parklind Tilia x europea, alléträd, Bjärred*. 16 februari 2009
- Bild 24. *Fågelbär, Bjärred*. 14 februari 2009
- Bild 25. *Fågelbär, gren med knoppar*. 14 februari 2009
- Bild 26. *Hästkastanj, Svenstorps gods*. 20 februari 2009
- Bild 27. *Kandelaber*. 17 februari 2009
- Bild 28. *Hästkastanj, gren med knoppar*. 20 februari 2009
- Bild 29. *Ung hästkastanj, Svenstorps gods*. 20 februari 2009
- Bild 30. *Trädsiluetter. Skala 1:500*. 3 mars 2009